

Redaktørens mening

Klokskap og etterpåklokskap

Å måle fortidens alen med nåtidens meter er en underholdende virksomhet. Det gir selvfølelse å se fortidens dårskap i øynene med den sikre forvisning at man er både klokere og bedre. I den senere tid har jeg med etterpåklokskapsens indignasjon sett nærmere på de norske raselovene. Norge var når det gjaldt raselover faktisk i forkant av Nürnbergerlovene til Adolf Hitler. De norske lovene om uønsket arvestoff ble vedtatt i 1934. Kort tid etter var man parat til å sette dem ut i livet.

Det var under lesning av Yngvar Ustvedts siste bok *Djelveøya* i Oslofjorden at det gikk opp for meg hvor nær oss i tid barbariet ligger. Vi kjente stedet under navnet Bastø. Denne tvangsskolen mottok vanskelige og avvikende gutter fra hele landet. Her ble de både hundset og pisket. Men det skulle være måte med alt, ikke mer enn 12 slag etter straffereglementets §8; «Legemlig refselse med slag av bjerkeris inntil 12 slag på blottet bak. Riset må ikke være over en lengde på 65 cm». Først i 1947 ble bestemmelsen om ris på skolehjemmene fjernet.

Etter en del offentlig oppstandelse over brutalitetene måtte man søke hjelp hos vitenskapen. I 1935 fikk psykiateren Einar Haugen i oppdrag av Kirkedepartementet å foreta en psykiatrisk undersøkelse ved de største skolehjemmene i landet. Det var året etter at Stortinget hadde vedtatt sin famøse raselov. Dr. Haugen konkluderte med at svært mange av barna var abnorme i ordets videste forstand. De trengte medisinsk tilsyn eller behandling. Som et alternativ til behandling så dr. Haugen sterilisering som den eneste muligheten. Etter hans anbefaling burde 27 prosent av barna bli gjenstand for «eugeniske forholdsregler», det vil si sterilisering og i noen tilfeller kastrering.

Dette var alment aksepterte synspunkter i 1930-årene som fikk støtte både av Karl Evang og Johan Scharffenberg. Steriliseringen og kastreringen fortsatte helt frem til 1970-årene. Like etter krigen slo overlege Ørnulf Ødegaard ved Gaustad Sykehus til lyd for kastrering av homofile.

Det er nødvendig og viktig at historien setter seg til dom over fortiden. Det er den eneste måten vi kan håpe å bli litt klokere på. Men før triumfen over vår egen etterpåklokskap

blir virkelig pompøs, kan det være på sin plass å spørre hva mon dommen over vår egen samtid vil bli om hundre år. Hvilken dårskap gjør vi oss skyldige i? Her finnes det flere nærliggende muligheter. Skjebnen sender alltid ut noen fare-signaler som oppfattes av de få som er kallet til Kassandras rolle. De har ofte en tung skjebne, for de er ute av takt med tiden, og fremstilles derfor som de egentlige dårer. Den eneste som stemte imot Stortingets raselov av 1934, G.E. Bonde fra Samfunnspartiet, ble stemplet som reaksjonær, og det betyr dåre på politisk røverspråk.

En fremtredende bekymring i dagens mediebilde er overbefolkningen. Vi er nå seks milliarder mennesker, og dobbelt så mange som bare for få tiår siden.

Men før vi gjør oss noen forhastede bekymringer om dette, kan vi se litt nærmere på vår egen demografiske situasjon. Arbeidsdirektøren Ted Hanisch sier i klartekst at befolknings-situasjonen i Norge er katastrofal. Den eneste løsningen er å åpne for innvandring. Ansvarlige politikere som Høyres Per Kristian Foss erklærer seg enig.

Norge befinner seg befolkningsmessig i samme situasjon som resten av Europa. Verst stillet er Italia som etter prognosene vil få tilnærmet halvert sin befolkning i løpet av noen generasjoner. Nesten like galt er det med Tyskland. Det eneste europeiske land hvor befolkningen ikke er for nedadgående er Island. Men det gir ikke noe synlig utslag på statistikken.

Jeg våger derfor å anta at det verken blir på det økologiske eller det økonomiske at man om hundre år vil felle den strenge dom over vår samtid. Det er på demografiens område at vi svikter vår oppgave. Det ligger kompliserte grunner bak den sviaktende befolkningsveksten. Før vi kjenner noen av svarene, er det vanskelig å vite hva som kan utrettes på det kollektive plan. Men løsningen for den enkelte er innlysende: Unge mennesker må føde flere barn. Problemet er å få dem med på dette. Her er det ingen som har et sikkert svar, men det er neppe noen dårlig ide å bygge ut barnehavene og gjøre arbeidsplassene mer barnevennlige.

Jan Brøgger

KULTURELT

PERSPEKTIV

Kulturelt Perspektiv utkommer med åtte nummer i 2000.

Ansvarlig redaktør:
Jan Brøgger
Professor dr. philos.

I redaksjonen:

Redaktør: Arne Bonde
Dag Bredal
Arnlfjot Strømme Svendsen

Redaksjonen forbeholder seg rett til å kutte manuskripter.

Abonnement:

kr. 250,- årlig, som løper til skriftlig oppsigelse
Løssalgpris: kr. 40,-

Redaksjonen dette nummer avsluttet 12.10.2000

Redaksjonsråd:

Johan B. Hjort
Lars Roar Langslet
Ingrid Stange
Thomas Thiis-Evensen

Trykk:

ensjø offset as, Oslo

Forsidetegning:
Ellen Auensen

Utgifter:

Kulturelt Perspektiv AS
Adresse: Skovveien 2 B
Postboks 2399 Solli, 0201 Oslo
Telefon: 22 55 49 10
Telefax: 22 43 13 28
E-mail: lifoinst@online.no
www.kultureltperspektiv.no

ISSN 0803-7760